Атила Ширбик
НИКО НЕ ЗНА ТАЧНО

Грезнемо у блату између великих главица купуса, док покушавамо да затворимо у стаклену теглу прождрљиве, дебеле лептире настањене на бледозеленим главицама у Флоријановом дворишту, на крају слепе улице близу цркве Рођења Блажене Девице Марије. Али није двориште то што је занимљиво, ни порнографски часописи *Кај* Флоријановог ћалета које је пажљиво сакрио на тавану – него мали дол с мочварним језером иза црне ограде која омеђава слепу улицу, језеро пуно угојених, црно-жуто пегастих мрмољака. Флоријан храни паукове настањене у дуплом прозору трошне шупе; исте такве ћу видети доста година касније код панкерке, или даркерке, Еме која живи на Алеји, у соби са зидовима офарбаним у црно. Баш тада, на том месту, први пут ћу схватити какве разлике могу да постоје у сличностима, или тако нешто, не сећам се више. Али тада ћу и научити какав директан, велики утицај могу да имају одређени начини одевања на човека.

[…]

Ема је увек одевена у црно, а Флоријан је постао собосликар, па га увек виђају у белом како вози трекинг бицикл иза свог оца собосликара, одевеног такође у бело. О Еми круже приче да пије крв и да продаје своје тело за мало крви. Зато мој ортак репер Јенки и ја редовно одлазимо горе до ње и не смемо, додуше, ништа да је питамо, али она је у сваком случају предивна док у лепршавој мини-су-

књи изводи транс-плес на музику The Cure-а. Али после се лепо и полако заборавља и Ема, која се почетком деведесетих одселила са родитељима на Запад или је извршила самоубиство, то више нико не зна тачно.

[…]

Често, када смо потпуно шворц, пијемо неку ултраговнарску ракију коју купујемо у „Родићу" од удруженог ситниша, од које се Корнел понекад толико раживчани, да потпуно изгуби памет и догоди се да без икаквог разлога нападне неког и разбије му лобању. Недавно смо се упознали, али сам већ раније чуо за њега. Однео је већ победу и на Street Fighter турниру у Мађарској. Овде га у друштву сви сматрају супер ликом, али да ли је то само због тога што га се плаше, не знам. Зато му и не саопштавам своје ставове и размишљања, чувам своју лобању. Емир је једини који сме да га зајебава и види се да је Корнелу непријатно, али добро је за његов имиџ када се претвара као да због тога поштује Емира. Корнел је неко време и кријумчарио, али су му ушли у траг, ћоркирали га, и каже да се од тада не бави више том струком, иако има ту блесавост да понекад пијан чека у заседи у некој споредној улици и нахвата неког тек онако; мозак му стане, каже, али то га увек смири на неколико дана.

[…]

У Суботици је из дана у дан све више банди, човек се више и не сналази у томе ко је са ким и ко је ко, иако је у извесном смислу полицијски час на снази – више од троје људи не сме да се задржава заједно на јавном месту – јер се то већ сматра окупљањем, што већ мора да се пријави – полицајци баш имају посла. О неутралцима сам тек нешто начуо; то су наводно чланови једне банде која не жели да припада нигде. Тешко је избећи то да човека не сматрају чланом неке од банди, јер је много оних који имају неки спољашњи знак распознавања. Шта ја знам, Келебијанцима су, рецимо, дуга коса и зелене ципеле, неутралцима су жута кабаница до колена и црна кошуља испод, и такве неке ствари. Е, то ми је дошло главе јер су се неутралци недавно завадили са озлоглашеним агресивцем града, главним Ромом по имену Шебо, тешким као стока за клање, који се вероватно заклео на освету и није му уопште ва-

жно кога ће олупати о зид, само нека тај по сваку цену буде неутралац. Нажалост по мене, имам исту такву дугу, жуту кабаницу као они, коју сам поврх свега још и мењао за карирану јакну са једним бившим неутралцем који се преобратио у буцкаша. А Шебо се не распитује нити дозвољава да му било шта објашњавам, и једино што каже након што се појави преда мном иза угла близу Грађевинске школе: „Пичка ти материна неутралска!"

[…]

Успео сам од мојих да украдем само једну новчаницу већег апоена, ону са ликом Тита, из мајчине фиоке, што и не би био проблем да којим случајем нисам њоме плаћао на крају млечне пијаце Циганима, продавцима цигарета, који су пребројавали и пребројавали кусур, све док једна нула није нестала. Држећи у устима марлборо из меког паковања, журим до Пикадилија у нади да ћу тамо затећи Емира и остале, моје ортаке скинхедсе, да им приредим мало радости потпиривањем на акцију обогаћену разлогом. Неиспражњене боце пива остале су на столу. Није прошло ни сат времена, а ми опет пијемо на тераси горњег спрата са погледом на Пикадили корзо; у торбама имамо неколико боксева цигарета, у мом џепу кусур, проблем је само у томе што, док смо трчали са лица места, нико није погледао натраг и нисмо приметили да су Цигани ухватили Емира повлачећи га за хозентрегере, који је, сада већ знамо, завршио у полицији. Тако постајем, након неколико дана, симпатизер скинхедса, фотографисан са редним бројем у руци спреда и са стране. Црно мастило ми се пресушило на врховима прстију.

[…]

Сваког дана у рано поподне мајка спакује у похабану металну ручконошу ручак за тај дан, у горњи део стави нешто за вечеру и могу да кренем код очевог брата Пиште. Пишта је инвалид откад га познајем. Сећам се да је раније, у време док сам био сасвим мали, могао још да се одгега до дворишта и седне у стару столицу за бријање, шкартирану с његовог радног места, и да искривљених стопала, задихан, ужива у сунцу, али више му ни то не иде. Након што је подбацио у берберском занату, запослио се у фабрици слаткиша „Пионир", где су га његови шефови безум-

но слали зими из вреле просторије на ледену хладноћу да пакује робу; после тога је постао богаљ. По целе дане лежи у својој соби са ниским плафоном, у тој мрачној рупици у дну заједничког дворишта, сасвим позади, иза увученог дела зида. Пиштина кућа, ако се то уопште може назвати кућом, одише таквим поремећеним и безнадежним смрадом гована који, ако човек није довољно опрезан и не ухвати маглу док је још време, може да му уструје у крв попут неког отровног гаса. Присуство безнадежности налази се у сваком делићу ваздуха. Удахнеш је заједно са прозирном материјом и она се кондензује у теби, отврдне, таложи се и сједињује у шиљате геометријске облике између органа, слично као што се то дешава на губилиштима, у мучилиштима, умоболницама, хируршким салама или крајем јесени кад избија испод потпорних стубова мостова. Поред његовог кревета налазе се мала, закатанчена зелена дрвена врата, волео бих да сазнам шта се налази иза њих, али кључ увек остане само на обећањима. Узимам пластичну канту, буђнем у дворишни клозет Пиштину поган од тога дана, вратим се, умирим се што сам успео да избегнем Лилу, затим његов ручак за тај дан извадим на тањир, разговарамо још мало о ничему, наместим радио станицу и опраштам се са њим, говорећи му да сутра опет долазим. Доста ми је Пиштине беспомоћности, од пре извесног времена већ осећам да ће ме та слабост угушити; ако разговарам са њим дуже него што сам рачунао, када слушам његово мишљење о стварима које је вероватно чуо на радију или од Лилиног ћалета, заврти ми се у глави. Полако ходам дугачким, уским заједничким двориштем које воња на плесан, пролазим испред комшијских врата, поново у нади да ћу видети ћерку Дежеа Циганина са деветоро деце, да ће изаћи у двориште да почешља своју косу црну као гавран или да умије своје креолско лице код бунара. Али Лиле нема нигде, и тек када се залупе за мном тешка дрвена врата, тада је угледам кроз прорез како искорачи постранце из њихове куће, иза завесе од тила која је окачена испред врата. Једва чекам да поново дођем код очевог брата, инвалида.

[…]

У граду већ неко време једу говна набилдовани сатанисти из Црне руже. Извлаче нас из никад мирног Лењиновог парка пред железничку станицу да се поштено по-

бијемо са њима, нека свако изабере себи пар и fight to fight, нека почне туча, и ако нас они победе или претуку више наших, онда ми морамо да постанемо црноружаши, али ако не, онда ће нас оставити на миру. Ни Кишпалфију не треба већа будалаштина од ове, граби пепељару са стола на тераси једне оронуле киоск-кафане удаљене на неколико метара и удара њоме у потиљак вођу који диктира правила. Одлучити на крају велике пометње ко је ту, у ствари, победио није могуће, а ни сâм ђаво то не зна. Али да ми нећемо постати црноружаши, то је сигурно. Само ће Спасићу бити жао сутрадан што је ноћу на путу до куће криво разумео ствар на неосветљеном путељку поред цркве Свете Терезе. Каже да се чудио док их је шутирао, питајући се зашто су ти сатанистички црноружаши у црним капуљачама мрмљали *Оченаш*.

[…]

Тучњава са панкерима договорена је за суботу увече у десет сати на врху Мајшанског моста, изнад укрштених железничких шина, у близини југословенско-мађарске граничне зоне, али то сада није важно. Окупили смо се још у два поподне у Гајевој, испред мале продавнице почели да пијемо пиво и разговарамо о бесмисленим тактикама, и о томе како ћемо да сјебемо главе панкерима, и да ћемо ипак понети од куће ливене боксере и бејзбол палице. Око осам увече прелазимо у Улицу Јована Милетића у близини Мајшанског моста, прескачемо зид иза железничког насеља, седамо у шкартирану сиву муњу из хитлеровских времена да попијемо преостало пиво и скупимо храброст. Нешто пре девет сати извршћемо спитфајерке на наранџасту страну и крећемо горе на мост, са оне стране где је Отпад. Када смо већ готово стигли горе, неко викну: „Марица, марица!" Полицијска кола, јебига, у том тренутку почињемо да трчимо назад толико брзо да само што не попадамо сви на нос, успут бацајући кроз решетку моста разноразно лако оружје. Као какав сјебани *Ромпер Стомпер*. Видим да неки брзо лежу потрбушке у јарак, док други очајнички псују мајку, јер су их већ похватали. Дебели и ја трчећи скрећемо у споредну улицу иза Отпада, а за нама неки смешан полицајац, возећи трекинг бицикл, виче: „Стој, мајку ти јебем!" Не пада нам на памет да станемо, може да нам јебе мајку колико год хоће, али видим да Дебели већ једва дише,

каже да ће се сакрити испод неког аута, ма где ћеш да се сакријеш испод аута, јебига, полицајац ће да ти стоји тамо док те не извуче одатле или док не изађеш сâм, или ће на токи-вокију толико да звони док не нађе власника аута и нареди му да га одвезе. Зато натерам Дебелог да спринта до следеће кривине и тамо ускачемо у неко тотално мрачно двориште, па преко трошне ограде, то јест ја скачем, а Дебели откида комад летве и некако се угура јер нема више снаге да пузи; тамо се скривамо више сати иза неког, чини се, расклиманог кућерка. На срећу, станари или нису код куће или нису ништа чули када смо ушли у стражње двориште; доста је већ касно. Вирећи кроз прорезе, видимо да марица више пута пролази улицом, затим ништа. Сутрадан се сви састајемо код Кишхевера. Само он и ми немамо ништа да показујемо на телу и да се јуначимо; Кишхевер је догађаје пребродио у травнатом јарку поред моста, у зеленом лоден капуту га нису приметили. Гледамо *Ромйер Сйомйер* са VHS касете.

[…]

Девојачко презиме мајке? Мађар. Падам са столице од јаког шамара који добијам јер није питао за националност, јебем ли га, него за њено презиме. Мађар. Добијам још један док сам на поду. Дуго већ стојимо, немам појма колико је времена могло да прође, потпуно сам изгубио појам о времену, сви у ходнику, удаљени једни од других надохват руке. Увели су нас због забране окупљања, јер не само што нас је било више од тројице, него се нас неких петнаесторо журно кретало према Пикадилију на Корзоу. Не сме се ни писнути, прозивају нас једног по једног; ја сам већ преболео шамар, али ко зна шта још може да се деси.

Код Кишпалфија гледамо филм, нико није расположен да призива у сећање јучерашње вече; затим се испоставља да су неке тукли пендрецима умотаним у новински папир, Чорби се откинула ваљда и слезина, у болници је, а Доминик храмље.

Поīлавље из романа СВЕТА ЕУФЕМИЈА

АТИЛА ШИРБИК је новинар, писац, организатор културе, предузетник и дизајнер књига. Рођен је у Југославији, 1978. Војску је служио у Пожаревцу. Тренутно живи и ради у Будимпешти. Текстове о ликовној уметности објављује у српским и мађарским листовима. Између 2000. и 2024. године био је главни уредник онлајн издања часописа за ликовну уметност и критику *Uj Muveszet*. Поред тога, бави се веб-дизајном и брендирањем. Директор је издавачке куће Symposion. Аутор и коаутор више књига. Његов први роман *Света Еуфемија* заједнички су објавили будимпештански „Магвето" и новосадски „Форум".

Роман *Света Еуфемија* Атиле Ширбика генерацијски је роман који је настајао шест година. Обухвата догађаје из осамдесетих и деведесетих година и прати одрастање војвођанског тинејџера који постепено сазрева и постаје мушкарац. Прича је испричана из његове перспективе, кроз свакодневицу, лична искуства и начин на који доживљава свет који се око њега непрестано мења.

Роман пружа непосредну слику рата и бомбардовања, испуњен је амбивалентним и парадоксалним ситуацијама. Рат је у почетку присутан тек као позадина, готово споредна околност, али његови импулси постепено продиру у саму радњу и све снажније одређују животе јунака. Обухватајући више од једне деценије, роман је структуриран кроз поглавља обликована као сећања. Његова фрагментарна и ретроспективна форма додатно наглашава природу трауматског искуства: прошлост није линеарна ни завршена, већ се враћа у фрагментима, сликама и призорима.

Ширбик веома успешно проналази аутентичан приповедачки глас. Бескрајни монолог његовог тинејџерског јунака – било да га изговара наглас или записује на папир – делује пренаглашено управо онолико колико нам пренаглашеним могу изгледати мисли бесног, збуњеног и узнемиреног адолесцента, ако смо и сами некада били помало налик њему. Управо кроз тај глас роман добија своју посебну непосредност и снагу, претварајући лично искуство одрастања у сведочанство о читавој генерацији.

Избор, превод са мађарског и белешка
Анђела Пашаки